

REKOPISY SKRYPTURYSTYCZNE I EGZEGETYCZNE W ZBIORACH BIBLIOTEKI KAPITULNEJ WE WROCŁAWIU

Nieraz już u nas poruszano jako pilną sprawę konieczność zestawienia rękopiśmiennych materiałów skrypturystycznych i egzegetycznych, ale potrzeby ważniejsze odsuwały ją na plan dalszy.

W niniejszym artykule podaję dla ułatwienia i orientacji zainteresowanych badaczy naukowych zestawienie rękopisów zawierających teksty Pisma św. i komentarze oraz inne dzieła z tego zakresu znajdujące się w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu.

Zestawione materiały obejmują głównie dwie grupy rękopisów w Bibliotece Kapitulnej, mianowicie część rękopisów samej kapituły wrocławskiej, odziedziczonych po biskupach, prałatach i kanonikach, rzadziej po innych osobach, oraz rękopisy z biblioteki pokolegiackiej św. Jakuba w Nysie, które weszły do tutejszych zbiorów. W części pierwszej są opisane rękopisy kapituły katedralnej we Wrocławiu, w drugiej rękopisy kapituły kolegiaty w Nysie i w trzeciej rękopisy zaginione w czasie wojny 1939—1945.

Skrócenia części cytowanej literatury:

- Aland — K. Aland: Die Handschriftenbestände der polischen Bibliotheken insbesondere an griechischen und lateinischen Handschriften. Berlin 1956.
- Haase — F. Haase: Festschrift zur Hundertjahrfeier Universität Breslau. Breslau 1911.
- Hoffmann — H. Hoffmann: Schlesische Kirchenbüchereien. *Archiv für schlesische Kirchengeschichte*. Bd 4: 1939 s. 91—124.
- Urban — Ks. W. Urban: Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku. Wrocław 1959.

I. REKOPISY Z BIBLIOTEKI KAPITULNEJ WE WROCŁAWIU

Nr 5. Postilla Nicolai de Lyra manuscripta. Item Alius Tractatus dictus de virtutibus et vitiis.

Łac., XIV w., 21,5 × 15 cm, k. 237, pap.

K. 1. In primo adventu... Na końcu k. 154: „Expliciunt postille Nycolai de Lyra, videlicet Mathey, Marci et Luce tantum de diebus dominicis per circulum anni et per quadragesimam cum passionibus et de sanctis et commune sanctorum”; następnie (k. 156) podany jest spis enót w alfabetycznym układzie od „abstinentia” aż do „vita beata”. K. 158v. De abstinentia. Na ostatniej karcie tekst jest zatarty. Na końcu sentencja: „qui Christum bene scit, nichil est, si cetera inscit, hic nichil est sacerdos”.

Rękopis przeoprawił L. Majchrzak w 1960 r.

Stara sygnatura: E 4. Jest to sygnatura tego rękopisu umieszczona w katalogu Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu (dalej cyt. BKWr) z r. 1786, na s. 386 (Lyrae Nicolai Postilla. Item Tractatus de Virtutibus et vitiis).

Mikołaj Lyra, franciszkanin, żyjący w latach 1270—1349.

Papier użyty w rękopisie ma filigrany (por. k. 53), złożone z dwóch pierścieni, umieszczonych jeden nad drugim, przeciętych wzdłuż przętem. Papier ten wskazywałby na wiek XIV. F. Piekosiński (Średniowieczne znaki wodne. Kraków 1893 s. 29 tabl. 67) podaje tego rodzaju filigrany: nr 687 (r. 1353), 688 (1352), 689 (XIV w.), 690 (XIV), 691 (1362).

Charakter pisma wskazuje na koniec wieku XIV.

Nr 8. Expositio septem psalmodum.

Lac., XV w., 21,3 × 15 cm, k. 250, pap., perg.

Kłoczek ten ma również inne traktaty:

1. K. 1—67. Incipit Expositio super septem Psalmis penitentialibus cardinalis Petri de Tharantasio et Petri de Palude.
2. K. 67—72. Ad horas canonicas dicendas requiritur.
3. K. 73—83. Expositio orationis Dominicae et alia.
4. K. 85—117. Summa mysteriorum.
5. K. 121—137. Summa metrica mysteriorum.
6. K. 154—168. Expositio in leccionem in vigiliis Job.
7. K. 169—223. Item summa utilis presbiteribus.
8. K. 223—223v. Summa ex tractatu Raymundi.
9. K. 223v—227v. Summa s. Hieronymi de Essentia et immensitate et invisibilitate Dei.

10. K. 228—231. De s. Eukaristia in generali.

K. 84, 118—120, 138—153, 232—250 są czyste.

Oprawa: Okładka jest z pergaminowego dokumentu z datą 19 listopada 1421 r., dotyczącego Nysy; wymieniony jest też w nim Theodoricus de Creuczburg. Tytuł podany jest na okładce, a spis treści na końcu rękopisu: „Illa continent in isto volumine”. Przeoprawił go L. Majchrzak w 1960 r.

Wiek: Papier użyty w rękopisie ma filigrany zbliżone do wzorów Piekosińskiego (Wybór znaków wodnych z XV stulecia. Kraków 1896 tabl. 94 nr 1019 (r. 1464), 1031 (r. 1476).

Sygnatura stara: A 11, z katalogu BKWr z r. 1786 s. 381.

Nr 10. Expositiones in Cantica canticorum.

Lac., XIV w., 19,5 × 14 cm, k. 288, perg., ilum.

Kłoczek ten zawiera jeszcze inne części:

K. 129—201r. Iste liber intitulatur in dulcissimum Jesum Salvatorem nostrum in tres partes divisus.

K. 201v—241r. *Tractatus de effectibus gratiae* (beati Bernhardi Abbatis Melliflui).

K. 241r—257r. *Speculum anime a fratre Bonaventura de ordine minorum*.

K. 257r—268v. *Tractatulus de arbore amoris*.

K. 269r—288. *Quidam sermo bonus*.

Oprawa: deska, skóra, dwa paski do zawiązywania okładek.

W czasie wojny, przed zbliżającym się frontem, kodeks wywieziono w 1945 r. do Sobótki, a odnaleziono go 22 czerwca 1949 r. wśród zabezpieczonych zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

Proweniencja: „*Liber virginum in Stregovia*” (Strzegom).

W Strzegomiu miały swój klasztor benedyktyнки; założyła go księżna Beatrix. Por. H. Hoffmann: *Die Kirchen in Striegau*. Breslau 1937 s. 61.

Nr 60. *Liber de terra sancta*.

Łac., 1368 r., 21 × 15,5 cm, k. 119, perg., ilum.

Wiek: 1368 r. Na k. 118: „*Explicit liber de terra sancta Anno Domini 1368*”.

Na pierwszej wyklejce pergaminowej: „*Incipit psalterium*”.

Oprawa: deska i skóra z ornamentem kwiatowym, grzbiec uszkodzony, brak zapinek.

Nr 101. *Vocabularium*.

Łac., XV w., 24 × 18 cm, k. 105, perg., ilum.

Na wewnętrznej wyklejce pergaminowej mieści się wyjątek kanonu mszalnego i *Pater noster*, pisany minuskułą. W 1945 r. pismo zostało uszkodzone przez zamknięcie.

Karta ochronna i wyklejka pergaminowa.

K. 1. *Cum nostri protoplasti*.

Oprawa: deska i skóra, barwiona na kolor różowy, dwie klamry do zapięcia.

Proweniencja: „*Ex Bibliotheca Capituli Cathedralis Ecclesiae Vratislaviensis*”.

Nr 103. *Psalterium manuscriptum cum notis*. (K. 1—125).

Łac., XV w., 33 × 22 cm, k. 187., pap.

Klocek ten zawiera również druki:

1. K. 126—162. *Aristotelis — summi Philosophorum principis, libri tres de historia Animae feliciter incipiunt*. W tekście dopisane są liczne uwagi. Na końcu uwaga: „*Finis, Habes amate Lector Textum de historia anime iam denuo per tractatum et capitulorum distinctionem studiose notatum. Impressum Lipczk per Jacobum Thanner Herbipolensem. Anno Christi Millesimo quingentesimo tertio*”.

2. K. 164—187. *Aristotelis, peripateticorum principis ad Nicomachum, Summa philosophiae moralis, quam Aeticam dicunt*.

Uwagi dopisane ręcznie. Drukowane w „*Lipczk per Jacobum Tanner Herbipolensem 1504 sedecima Novembris*”.

K. 52, 163 — czyste.

Oprawa: deska i skóra.

Proweniencja: „*Ex testamento Ignatii Ferdinandi Richter ab Hartenberg*”.

Po zbombardowaniu gmachu ze zbiorami bibliotecznymi w 1945 r., egzemplarz uległ nadniszczeniu przez późniejszą wilgoć.

Nr 115. *Vetus Testamentum Latine scriptum.*

Łac., XIV w., 31,5 × 21,2 cm, k. 503, pap., ilum.

a) Prologus beati Hieronymi in Bibliam. „Pater Ambrosius”.

K. 5. „Explicít Prologus beati Jeronimi in Bibliam”.

b) *Vetus Testamentum Latine scriptum.*

K. 1 — ochronna, w tekście inicjały.

K. 5. „Incipit textus Genesis”.

K. 496. Prologus in Hester. Kończy się na rozdz. XV „Rex magnus Artaxerxes... exemplo contemptus et inobediencie”. (W drukowanych egzemplarzach Pisma św. jest to rozdz. XVI).

Oprawa: deska i skóra, okucia.

Wiek: Filigrany kodeksu zbliżone są do podanych przez Piekosińskiego (Średniowieczne znaki wodne nr 642 (r. 1400), 643 (XIV w.), 644 (r. 1395).

Kodeks w stanie nadniszczonym.

Proweniencja: „Ex Bibliotheca ecclesiae Hirschbergensis” (Jelenia Góra).

Literatura: Aland s. 48.

Nr 116. *Novum Testamentum. Explicatio Apocalypsis.*

Łac., XV w., 30,5 × 21,5 cm, k. 256, pap. ilum.

K. 1 — ochronna perg.; 2 — perg. czysta, osiem ostatnich kart wydarto.

K. 167—168 — czyste.

K. 1. Zestawienia tekstowe oraz registrum evangeliorum.

K. 3. Matheus ex iudea sicut ex ordine prius ponitur ita evangelium primus in iudea scripsit...

K. 23r. Marcus evangelista.

K. 36r. Expliciunt evangelia Marci evangeliste. Prefacio beati Luce in Evangelium suum.

K. 58r. Gloria et honor tibi o sancta trinitas.

K. 59. Hic est Johannes evangelista...

K. 97r. Sequuntur Epistole sancti Pauli.

K. 166. Sequitur modo prologus ad Corintheos primo...

K. 154. Apocalypsis. K. 165. Koniec Apokalipsy na XXII, 20.

K. 169. Cum sanctus Johannes non cessaret predicare que de Christo per divinam inspiracionem sciebat Missus est a Domiciano cesare in Pathmos insulam...

W tekście inicjały.

Oprawa: deski, skóra barwiona na kolor różowy, zachowało się dziewięć guzów ochronnych, jednego brak, dwie klamry częściowo oderwane.

Proweniencja: „Ex bibliotheca Ecclesiae Parochialis Hirschbergensis”.

Literatura: Aland s. 48.

Nr 124. *Scriptum super Apocalypsim cum imaginibus Wenceslai Doctoris.*

Łac., 30 × 24 cm, k. 301, pap.

Jest to reprodukcja fototypiczna. (Ed. Antonius Frind 1873 ex codice Bibliothecae Capituli Pragensis. Pragae 1873).

Nr 125. *Uebereinstimmung der vier heiligen Evangelisten Math., Marc., Luc., Joann.*

Łac., grec., niem., 1838 r. 35,5 × 22,3 cm, k. 154, pap.

K. 1—10 — czyste.

Praca śląskiego kapucyna Bonawentury Mencla, umarł w Prudniku 1869 r., dedykowana księciu biskupowi Leopoldowi Sedlnickiemu w 1838 r. Capellenberg, den 23ten Maerz 1838.

Nr 146. Psalterium.

Łac., XV w., 33 × 23 cm, k. 168, perg., ilum., not.

Na początku spis psalmów: „Inventarius psalmodum”, ułożony alfabetycznie od „Ad Te domine leuavi” do „voce mea”.

K. 1 — ochronna, perg.; 2—3 pap., zniszczone; w tekście inicjały.

K. Iv. Miniatura i inicjał „B” (Beatus vir) przedstawiająca harfiarza oraz klęczącego kanonika.

K. 1. „Adoremus dominum” (tekst z nutami).

Brak końcowych kart.

Oprawa: deska, skóra, tłoczenia wzorów figuralno-roślinnych, okucia, brak klamer do zapinania.

Literatura: Aland s. 48.

Nr 188. Horarium cum notis.

Łac., XVIII w., 31,7 × 20,7 cm, k. 180, pap. not.

Rps podaje tekst psalmów z objaśnieniem.

K. 179—180 — czyste.

Oprawa: deska i skóra.

Proweniencja: Z plebanii w Oleśnie (Rosenberg).

Nr 284. Commentarii.

Łac., XVII w., 20,5 × 16 cm, k. 103, pap.

1. K. 5r.—34v. Commentarius in libros Josue, Judicum et Ruth.

2. K. 37r.—76v. Commentarius in Apocalipsin S. Joannis Apostoli.

3. K. 77r.—79r. De Antichristo.

4. K. 79r.—99r. De Ecclesia.

K. 35, 36, 100—103 — czyste.

Są to wykłady spisane przez Ignacego Leopolda Lassel a Climano; na okładce zamieszczony jego ekslibris.

Ignacy Leopold von Klimann, kanonik kapituły wrocławskiej (zm. 22. 8. 1676). Por. J. Jungnitz: Die Breslauer Germaniker. Breslau 1906 s. 166—170.

Nr 304. Explicatio psalmodum. Varii tractatus de sacramentis.

Łac., XV w., 21,6 × 14,7 cm, k. 389, pap.

Na początku dokument z 1441 r., poświęcony dziekanowi Mikołajowi Lobinowi w Opolu. Rękopis powstał w Dzierżoniowie (Reichenbach). Mikołaj Lobin był dziekanem kolegiaty w Opolu (r. 1446).

K. 388r.: In Reychinbach collectus et scriptus.

K. 1 — ochronna, perg.

K. 2. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum.

K. 347. Explicit Stella clericorum.

K. 348. Quoniam fundamentum et ianua virtutis omnisque gratie...

K. 359. Kończy traktat słowami: suspecta est michi omnis veritas quam non approbat sanctorum auctoritas”.

- K. 388. Explicit tractatus de sacramentali.
K. 360 — czysta. Pierwsze karty zniszczone.
Oprawa: deska i skóra; jedna zapinka; brak łańcucha.
Proweniencja: „Aus der Pfarrei Oppeln Mai 1913”.
Ekslibris: „Ex Bibliotheca Parochiae Oppoliensis”.
- Nr 351. Biblische Archäologie nach Prof. dr Gesenius mitgeschrieben.
Niem., XIX w., 21,8 × 17,9 cm, k. 106, pap.
K. 1 — czysta.
Wykłady spisane przez F. Ribbacha 1824 r.
Dr Wilhelm Gesenius, protestancki teolog i orientalista (zm. 1842), był profesorem w Halle.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.
- Nr 356. Historia critica librorum sacrorum Veteris Testamenti.
Niem., XIX w., 21,4 × 17,5 cm, k. 93, pap.
Są to wykłady profesora Moversa spisane przez Karola Otto w 1852 r.
Karol Franciszek Movers, wyświęcony w 1829 r., profesor zwyczajny we Wrocławiu w 1839 r., um. 1856 r. Por. Haase s. 63.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.
- Nr 357. Erklärung der Genesis.
Niem., 1852—1853, 20,3 × 17,4 cm, k. 113, pap.
K. 68, 88, 113 — czyste.
Wykłady prof. Moversa spisane przez Karola Otto w 1852/53 r.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.
- Nr 358. Das Buch Job-Prophet Jesaias.
Niem., XIX w., 20 × 17,5 cm, k. 122, pap.
K. 1, 121, 122 — czyste.
Wykłady spisane przez Karola Otto.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.
- Nr 353. Jesaiae vaticinia.
Niem., łac., 1845, 26 × 20,6 cm, k. 73, pap.
Wykłady spisane przez Pawła Storchę w 1845 r.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.
- Nr 361. Synoptische Erklärung der drei ersten Evangelisten.
Niem., 1830—1831, 23,8 × 16 cm, k. 186, pap.
K. 136—163, 169—186 — czyste.
Są to wykłady prof. Müllera spisane w 1830/31 r. przez Franciszka Bittnera, studenta teologii we Wrocławiu.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.
- Nr 362. Erklärung der Apokalypse und des Briefes an die Römer.
Niem., XIX w., 22,3 × 17,2 cm, k. 103, pap.

K. 1, 56, 59, 103 — czyste.
Wykłady spisane przez Karola Otto.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.

Nr 368. *Biblische Archeologie nach Vorlesungen des Professors Movers.*

Niem., 1852—1853, 21,5 × 17,5 cm, k. 184, pap.
K. 57, 178—184 — czyste.
Wykłady z 1852/53 r.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.

Nr 405. *Expositio Christi verborum in Evangelium Joannis: „Cognoscetis veritatem et veritas liberavit vos” (Joann. 8, 32) et num vera christianorum libertas in ecclesia catholica reperiatur.*

Łac., grec., niem., 1824, 3) 21,3 × 17,3 cm, k. 53
1) 23 × 18,3 cm, k. 59 4) 23,5 × 17,5 cm, k. 30
2) 21,3 × 17,3 cm, k. 60 5) 24,3 × 19 cm, k. 70, pap.

Są to rozprawy nagrodzone na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu we Wrocławiu w 1824 r.

Oprawa: egzemplarz pierwszy oprawiony w tekturę; inne mają oprawę

Proweniencja: Geschenk des H. Priv. Docent Dr Bertold Altaner (r. 1924).

O B. Altanarze por. E. Kleineidam: *Die katholisch-theologische Fakultät der Universität Breslau 1811—1945*, Köln 1961 s. 125.

Nr 420. *Postilla Wilhelmi cancellarii Parisiensis.*

Łac., XV w., 35 × 21 cm, k. 161, pap.
Brakuje początku.
K. 1—ochronna.

Oprawa: deska, skóra zniszczona, siedem guzów ochronnych; w r. 1958 naprawił oprawę L. Majchrzak, pozostawiając pierwotną skórę; deskę zastąpiono tekturą.

Proweniencja: „Pfarrbibliothek Patschkau” (Paczków).

Nr 426. *Biblia sacra versibus excerpta.*

Łac., XIX w., 17,5 × 14 cm, k. 84, ilum.

Proweniencja: „Ex haereditate Rev. Parochi Pranse — hunc librum sorte adeptus est Bernert anno 1889/90 alumnus postea parochus in Nieder Rydultau Kr. Rybnik † 21. 5. 1916 ex eius haereditate accepit Richter eius capellanus 1910—1911”.

Paweł Bernert, wyświęcony 23. 6. 1890; Antoni Pranse, wyświęcony 28. 6. 1852. proboszcz z Marcinkowic k. Wrocławia.

Nr 489. *Die Theologie des Alten Testaments. Historia critica Veteris Testamenti.*

Niem., 1858, 20,8 × 17,2 cm, k. 71, pap.
K. 69—71 — czyste.

Wykłady prof. Moversa spisane przez Henryka Kaintzika w 1852 r.
Oprawa: nowoczesna, tekturowa.

Nr 490. Interpretatio Psalmorum, Isaiae, Genesis.

Niem., 1850, 21,5 × 17,5 cm, k. 126, pap.

K. 76—79, 86—90, 118—126 — czyste.

Wykłady prof. Moversa we Wrocławiu spisane przez Henryka Kaintzika w 1850 r.

Oprawa: nowoczesna, tekturowa.

Nr 491. Die vier Evangelien.

Niem., 1851, 21,5 × 17,5 cm, k. 86, pap.

K. 2, 26, 39, 44 — czyste.

Wykłady prof. Friedlieba we Wrocławiu spisane przez Henryka Kaintzika w 1851 r.

Józef Henryk Friedlieb († 1900), profesor zwyczajny we Wrocławiu od r. 1845. Por. Haase s. 38.

Oprawa: nowoczesna, tekturowa.

Nr 492. Lesungen über biblische Archeologie und christliche Archeologie von Professor Stern in Breslau.

Niem., 1850, 21,6 × 17,5 cm, k. 132, pap.

K. 71, 72, 130 — czyste.

Wykłady spisane przez Henryka Kaintzika 1850 r. Karol Stern, habilitowany we Wrocławiu 1846 r., został w 1850 r. profesorem nadzwyczajnym, a w 1857 r. zwyczajnym; zm. 1875 r. Por. Haase s. 137.

Stern był między innymi autorem podręcznika pt. *Historia Biblijna dla szkół katolickich Dyecezyi Wrocławskiej* (1859).

Oprawa: nowoczesna, tekturowa.

Nr 495. Glossa Doctoris Augustini de Anchona. Evangelium secundum Matheum.

Łac., 1465 r., 31,5 × 21 cm, k. 432.

K. 21. Liber generationis Jesu Christi.

Wiek: 1465 r. na k. 197: „Explicit glossa seu lectura egregii doctoris Augustini de Anchona super ewangelium Mathei ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini et finita feria 2-a post sophie 1465”. Augustyn z Ankony (Triumphus). ur. 1243, um. 1328, był uczniem św. Tomasza z Akwinu.

K. 17—20, 198 — czyste.

Pismo z powodu zamoczenia wyblakłe.

Oprawa: deska, skóra, jedna okładka oderwana; naprawił oprawę L. Majchrzak w 1958 r. z pozostawieniem pierwotnej skóry.

Proweniencja: „Leihgabe des Katholischem Pfarramtes Löwenberg, Schlesien. Erhalten 8. 4. 1937” (Lwówek Ś1).

Nr 512. Vetus et Novum Testamentum.

Łac., 1420 r., 41,2 × 30 cm, k. 396, perg., pap., ilum.

K. 1. Frater Ambrosius.

K. 3. Incipit prefacio sancti Jeronimi presbiteri in Ystoriam pentateuci Moysi. Explicit prologus Bible. Incipit liber Genesis.

Wiek: 1420 r. Na k. 396 „Explicit liber Byblie veteris et novi testamentorum. Inceptus anno domini Millesimo CCCCXX quinta mensis ffebruarii que fuit sancta (!) feria post purificationem gloriose virginis marie et finitus tertia post festum Mathie apostoli per Andream Gnechwicz notarium publicum pro tunc studentem — in lypczk, de quo Sancta et individua Trinitas pater et filius et spiritus sanctus gloriosaque virgo mater Maria et tota celestis curia in seculorum secula sit benedicta Amen. Ad honorem et utilitatem Reverendi magistri Andree de Crossen ceterorumque cum sequencium et ceterorum Deo sit laus.

Kodeks ozdobiony licznymi inicjałami.

Oprawa: deska i skóra, stan zachowania dobry, dwie klamry do zamykania.

Proweniencja: „Liber magistri Caspar Weygil”.

Kasper Weigel, kanonik wrocławski (1442—1462).

Literatura: Aland s. 48. — Urban s. 291—2.

Nr 526. Commentarius psalmorum.

Niderl., 1508 r., 19 × 13,2 cm, perg., ilum.

Na pierwszej karcie napisane: „Hier beghynt die duytsche Zolter”. (Beatus vir qui non abiit).

Kodeks zawiera liczne inicjały.

Oprawa: deska, skóra.

Proweniencja: „Ex Bibliotheca Rmi Capituli Ecclesiae Wratislaviensis”.

Literatura: A. Nowak: Führer durch das Erzbischöfliche Diözesanmuseum Breslau. Breslau 1932 s. 38.

Nr 558. Biblische Archäologie nach dem Vortrage des Prof. Dr Müller (1832—33).

Niem., XIX w., 22,5 × 18,2 cm, s. 133, pap.

Wykłady spisane przez studenta teologii Golscha.

Proweniencja: Dar ks. prof. Hermana Hoffmanna (Wrocław 27. 8. 1942).

Jerzy Józef Müller, profesor na Wydziale Teologicznym we Wrocławiu, powołany w 1831 r. z Giessen, odszedł w 1835 r. Por. Haase s. VI.

Nr 576. Kritische Einleitung in die Bücher des Alten Testaments.

Niem., XIX w., 20,7 × 17,5 cm, k. 224, pap.

Oprawa: tekturowa.

Nr 593. Ad aetatem, quo liber sapientiae conscriptus sit, explorandum argumenta cum externa tum a libro ipso petita disquirantur.

Łac., grec., hebr., 1868 r., 35 × 21 cm, k. 67, pap.

Oprawa: brzoza.

Proweniencja: Dar prof. dr Bertolda Altanera.

Nr 659. Postilla Nicolai de Lyra.

Łac., 1468 r., k. 314, 22 × 28,3 cm pap. ilum.

K. 1. Prologus in Epistolas Pauli. Na końcu jest „Apocalipsis”.

K. 310. Finito libro sit laus et gloria Christo Anno domini 1468.

K. 311, 312, 313, 314 — czyste.

Oprawa: deska, skóra, pierwsza okładka oderwana, brak zapinek, tłoczenia ornamentu oprawy w kształcie linii i kwiatów, brak łańcucha, karty ochronne pergaminowe z tekstem liturgicznym i krótką notacją „Adorate Dominum”.

Proweniencja: Parafia Góra Śląska.

Sygnatura stara: I.

Literatura: Hoffmann s. 107.

Nr 660. Postilla Nicolai de Lyra super Johannem.

Łac., 1399 r., k. 195, 21 × 29,2 cm, pap.

K. 195. Explicit Postilla super Johannem proxima feria quinta ante festum beati Michaelis Archangeli per manus Luce de Dancz Anno domini 1399. Incipit registrum de tempore secundum ordinem libri missalis dominica prima.

Oprawa: deska i skóra, 8 guzów ochronnych, brak 2; brak jednej zapinki, tłoczenia linii, dolna okładka zniszczona; brak łańcucha.

Proweniencja: Parafia Góra Śląska.

Sygnatura stara: II.

Literatura: Hoffmann s. 107.

Nr 661. Novum Testamentum.

Łac., 1459 r., k. 299, 21,5 × 31,5 cm, pap.

Tekst rozpoczyna się: Prima ad Corintheos. sunt achaya et hy similiter ab apostolo audierunt verbum dei. Następnie jest tekst: „Paulus vocatus apostolus Jesu Christi” (I Kor. 1, 1), kończy się Apocalipsis (22,21); data: Anno Domini 1459.

K. 62. Incipit tractatus fidei contra diversos errores super titulum de summa trinitate et fide Katholica.

K. 274. Contra illos, qui ad tempus credunt et in tempore temptationis recedunt.

K. 282. Spis alfabetyczny od „Ablucio manuum”.

Oprawa: deska, skóra, brak jednego guza ochronnego i jednej zapinki.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura stara: III.

Literatura: Hoffmann s. 107.

Nr 670. Postilla super librum Thobie edita a fratre Nicolao de Lyra.

Łac., XV w., k. 271, 21 × 30 cm, pap.

Confessionale bonum et utile mgri Mathei de Cracovia per manus Joannis Winckler de Wratislavia.

Questiones bone et utiles.

Tractatus super officio misse.

Sermones de tempore.

Quadragesimale.

Casus papales et episcopales.

Collecta et excerpta ex Summa Benedicti Massiliensis.

Epistole Pauli.

Oprawa: deska, skóra, brak 6 guzów ochronnych, jedna zapinka urwana.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura: XII.

Literatura: Hoffmann s. 107.

Nr 679. Summa Joannis Januensis que vocatur Catholicon.

Łac., 1441 r., k. 517, 21 × 30 cm, pap. ilum.

Na przedostatniej karcie (516): „Anno domini 1441, 9 die mensis Junii discretus vir domnus Johannes Radek altarista in Gora reposuit hoc volumen librariam Ecclesie Gorensis, tali tamen sub condicione, si necessitas sibi incumberet, quod idem possit presens volumen recipere et in usus proprios vertere, presentibus domino Balthasare Guntheri plebano in Gora, domino Henrico Gruneberg predicatore, domino Jacobo de nova civitate altarista ibidem in Gora, dominis Francisco Zeydil, Michaelae Sartoris et Martino de Namslavia capellanis. Scriptum per me Nicolaum Canth notarium publicum”.

Na wyklejce notacja.

Oprawa deska, skóra, łoczenie linii, zachowany jeden guz ochronny.
Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura. XXI.

Literatura: Hoffmann s. 108.

Nr 681. Catholicon minus collectum a quodam religioso.

Łac., XV w., k. 305, 21 × 30,5 cm, pap. ilum.

Oprawa deska, skóra, pierwsza okładka zaginęła.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura: XXIII.

Literatura: Hoffmann s. 108.

Nr 682. Catholicon.

Łac., niem., 1403 r., k. 130, 21 × 29 cm, pap.

K. 37. Incipiunt vocabula extracta (de Catholicon).

K. 99. Explicit Catholicus minor collectus per Reverendum et devotum mgrm Ottonem sacre theologie professorem fratrem conventualem in Grissau, ffitus in novo foro sub anno domini 1403 in dote octava Petri et Pauli hora decima septima per manus et non per pedes. Deo gratias.

K. 101. Incipiunt vocabula.

Pewne karty są wycięte.

Oprawa: deska, skóra, jedna zapinka.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura: XXIV

Literatura: Hoffmann s. 108.

Nr 683. Novum Testamentum.

Łac., XV w., k. 266, 22 × 30,5 cm, pap.

Tekst pisma poważnie zniszczony z powodu zamknięcia rękopisu. Na pierwszej karcie adnotacja: „Anno 1477 in Vigilia ascensionis domini hora secunda facta est exustio opidi gora intra quam pauce manserunt incombuste”.

Oprawa: deska, skóra, pozostały 3 guzy ochronne i jeden pasek do zapinania.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura. XXV.

Literatura: Hoffmann s. 108.

Nr 686. Martini excerpta.

Łac., XV w., k. 200, 22 × 29,5 cm, pap. ilum.

K. 1. Incipit prologus fratris Martini.

K. 10. Incipit liber Exodii.

K. 117. Incipit Apocalypsis.

K. 118. De legibus ac de festivitibus.

K. 128. Incipit expositio super antiphonas et responsoria.

K. 140. Expositio super legendas sanctorum et primo de sancto Anthonio (i inni, jak św. Remigiusz, Franciszek).

K. 181. De sermonibus.

Oprawa: deska, skóra, dwa guzy zagubione, brak jednej zapinki.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura: XXVIII.

Literatura: Hoffmann s. 108.

Nr 687. Postille.

Łac., 1420 r., k. 337, 21 × 30,5 cm, pap.

K. 63. Explicium postille. Et sunt finite hora quasi vespertina in vigilia decollationis sancti Joannis Anno domini 1420.

Na pierwszej okładce są naklejone dwa dokumenty pergaminowe (Ich globe eyn got vatir); na karcie pergaminowej ochronnej Jana XXIII (anno secundo pontificatus); druga karta ochronna pergaminowa jest dokumentem, wystawionym 20 IX 1411 przez Wacława de Sandzeowicze, subdiakona kościoła gnieźnieńskiego; na drugiej okładce jest naklejony papierowy dokument, wystawiony w Głogówku (1405 dominica die proxima ante festum sancti Martini Confessoris) przez „Consules et Jurati civitatis superioris Glogovieae”.

Oprawa: deska, skóra.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura: XXIX.

Literatura: Hoffmann s. 109.

Nr 702. Catholicon.

Łac., 1447 r., k. 392, 15 × 21 cm, pap.

K. 392. Explicit ... 1447.

Oprawa: deska, skóra, zniszczona, grzbiet, brak trzech guzów ochronnych i zapinek.

Proweniencja: Góra Śląska.

Sygnatura: XLIV.

Literatura: Hoffmann s. 109.

II. RĘKOPISY Z BIBLIOTEKI POKOLEGIACKIEJ W NYSIE

Nr 1 n. 1. Liber Casuum.

(Ten tytuł napisany jest później inną ręką).

Łac., XV w., 21 × 14,5 cm, k. 197, pap., ilum.

K. 41r—103v. Lucidarius Misse.

K. 17v. Post hec Canon misse particulariter declarandus sit. Incipit.

K. 18v. Te igitur clementissime pater.

K. 103v. Adest finis huius operis Anno 1476.

2. K. 104r—113v. Tractatus mgri Johannis Gerson de trahendis parvulis ad Christum.

3. K. 114r.—197v. Concordantie totius bible cum iure canonico et primo autoritatum libri Genesis. „In principio creavit deus celum”.

Na pierwszej karcie mamy inicjał „H” i tekst „diuinum auxilium sit semper nobiscum”.

Oprawa: deska, skóra, tłoczenia linii i geometrycznych wzorów, 2 klamry i zapinki zagubione, ostatnie karty wydarte, jedna okładka złamana i zagubiona w 1945 r.; oprawę naprawił L. Majchrzak w 1958 r.

Proweniencja: 1) Liber Johannis Gruner et eundem attesto et do domino Nicolao Bircling ut post mortem donet Ecclesiae sancti Jacobi in Nissa. 2) Bibliotheca Parochialis Ecclesiae s. Jacobi Nissae 1681, z. 41.

Nr 11 n. Sacra Biblia textus antiquus.

Łac., 1460 r., 31 × 21 cm, k. 495, perg., pap., *ilum.*

K. 419, 420 — czyste.

Na wewnętrznej stronie okładki podany jest spis treści: Genesis, Exodus, Leviticus, Numerus, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, Legum, Paralipomenon, Esdras, Nehemias, Secundus liber Esdre, Thobias, Judith, Hester, Job, L. Machabeorum, Ysaias, Jeremias, Baruch, Ezechiel, Daniel, Osee, Johel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Abacuk, Sophronias, Aggeus, Sacharias, Malaias, Testamentum XII prophetarum, Augustinus ad matrem, Augustinus de conflictu, Innocentius de utilitate condicionis humane, Ysidorus de summo bono.

Niżej napis: „scriptum est hic liber per quendam capellanum Nissensem anno Christi 1460”.

Pierwszy inicjał wycięty. Na czwartym folium jest miniatura przedstawiająca stworzenie w 6 dniach (Bóg Ojców w 6 obrazach). Inne miniatury wycięte.

K. 50. Miniatura. Incipit liber leuiticus.

Zachowane inicjały k. 64, 102, 114, 126, 128, 162, 247, 252, 344, 347.

Oprawa: deska, skóra, okucia mosiężne. Przeoprawiono w 1958 r.

Proweniencja: Bibliotheca Ecclesiae Parochialis s. Jacobi Nissae 1861, z. 7.

Sygnatura dawna: VIII, 7.

Literatura: Aland s. 48.

Nr 17 n. Biblia Sacra scripta per Petrum de Wynna.

Łac., 1380 r., k. 308, 48 × 35 cm, perg.

Inicjały powycinane.

Oprawa: deska, skóra, bez okuć, jedna okładka przełamana, z drugiej część zaginęła.

Biblia była ewakuowana w 1945 r. do Kielczyna; odnaleziono ją w 1947 r.

Literatura: Aland s. 48.

Nr 20 n. Postille epistolarum.

Łac., 1406 r., 29,5 × 21,5 cm, k. 285, pap.

Wiek: Anno domini 1406 incepte sunt Postille epistolarum per circuitum anni. Na ostatniej karcie zapiska: „in tempore malo in tribulacione iniqua”, oraz „aue maria

dich lobit dy music". Na końcu „Anno domini MCCCC sexto finitus est iste liber per manus Urbani de Namslauia quem compilauit Magister Mathias de legnicz sacre theologie professor"; inna ręka dopisała: „alias hyllebrandi quia pater ipsius sic vocabatur”.

Zapiski na pierwszej karcie papierowej.

K. 260—285 — czyste.

Oprawa: deska, skóra, okucia zaginęły. Jako karta ochronna służy pergamin z tekstem.

Proweniencja: 1) Anno 1400 Magistri Johannis Czobczicz pro ii florenis". „Anno domini MCCCCVI incepte sunt postille epistolarum per circuitum anni” 2) „Has postillas assignauit magister Johannes Czobczicz pro Ecclesia sancti Jacobi Nissa”. 3) Bibliotheca Parochialis Ecclesiae s. Jacobi Nissae 1681, z. 30.

Sygnatura dawna: XXI, 7.

Por. G. Sommerfeldt: Zu Matthäus de Cracovias kanzelrednerischen Schriften. *Zeitschrift für Kirchengeschichte*. Bd 22: 1901 s. 467. Podany tu jest tytuł rękopisu „Postilla epistolarum magistri Mathie de Lignicz”.

Nr 35 n. Psalterium.

Łac., XV w., k. 312, 16 × 10,5 cm, pap.

K. 252, 264 — czyste.

Układ psalterium jest w formie modlitw. Tekst rozpoczyna się od: „Letentur celi in mirabilibus dei et exultet terra in rore celestis”; o Najświętszej Maryi Pannie: „Gaude sanctissima dei genitrix uirgo immaculata celorum imperatrix”. Kończy się słowami „Jhesus Christus nostra salus quod reclamatus omnis malus nobis sui memoriam dedit in panis hostia”.

Oprawa: deska i skóra, przednia okładka oderwana, zastąpiona pergaminem.

Sygnatura dawna: XXVIII, 21.

Literatura: Aland s. 48.

Nr 37 n. Tresaurus Evangelicus.

Łac., poł. XV w., k. 372, 30,3 × 22 cm, pap.

K. 369—372 — czyste.

Tekst rozpoczyna się rubryką na marginesie: „De resurrectione In die Pasche Sermo primus”. Następnie idzie tekst psalmu: „Hec est dies quam fecit dominus exultemus et letemur in ea ...” Pismo jest dwu rąk. Pismo pierwszej ręki doprowadzone jest do tematu: „Sermo de Iustificatione”. Druga ręka rozpoczyna: „Sermo de Sancto Marco ewangelista”. Kończą się Sermones od (CXLii) do Sermo (CXLiii): „De assumptione beate Virginis”. Spis treści ułożony jest wedle haseł alfabetycznych. „Nota sequens registorum de sermone possit omnibus libris thesauri presentis estualis ubi sermones de sanctis specialiter feriuntur sermones de tempore sicut in presenti libro habentur”

Oprawa: zniszczona, pergaminy ochronne.

Proweniencja: 1) „Tercia pars thesaurii mgri M. Lessner”. 2) Bibliotheca Parochialis Ecclesiae s. Jacobi Nissae 1681, z. 21.

Sygnatura dawna: XXXIII, 35.

Literatura: Aland s. 48.

Marcin Lessner był proboszczem w Nysie 1485—1493. A. Müller: Die Pfarrer von Neisse. *Archiv für schles. Kirchengesch.* Bd 14: 1956 s. 28.

Nr 41 n. Quadragesimale cum postilla Joannis Fabri.

Łac., 1446 r., k. 494, 31,5 × 22,5 cm, pap.

Na k. 12 adnotacja: „Et sic est finis huius operis feria quarta ante letare 1446^b”.

K. 89,90 włożony druk „Partis quart. secunda”.

K. 224. „Johannes Paulus de Czulchaw”.

K. 230. Cum ieiunatis nolite fieri...

K. 461. Ante diem festum pasche.

K. 225—229, 482—494 — czyste.

Oprawa: deska, skóra, zapinki oderwane, guzów ochronnych brak.

Proweniencja: 1) Mgr Johannes ffabri assignauit hunc librum Ecclesiae Nissensi qui accomodari debet terminariis ibidem predicantibus per quadragesimam si optant. 2) Bibliotheca Parochialis Ecclesiae s. Jacobi Nissae 1681, z. 26.

Sygnatura dawna: XXXVI, 2.

Nr 42 n. Quarta pars thesaurii mgri Martini Lessner.

Łac., 1457 r., 30,2 × 22 cm, k. 390, pap.

Na karcie pierwszej znajduje się „Ave Maria” i spis alfabetyczny. Tekst rozpoczyna się (k. 8) rubryką „Sermo primus” i zaraz jest podany tytuł „De de collatione sancti Johannis”. Po piśmie pierwszej ręki następuje (k. 263): „Finito Anno domini MCCCCLVII per me procopium organistam existentem in Nissa. In die Calixti”. Spis rzeczy podany jest alfabetycznie od słowa „affectus boni”; po spisie: „laus deo et non hominibus”. Drugi charakter pisma jest drobniejszy. K. 280. Mgr Johannes Czobczicz. „Prologus”. Kończy się tekst: Explicunt postille”. Na 7 kartach podany jest znowu alfabetyczny spis treści.

K. 264—268, 277—279, 390 — czyste.

Okładki odpadły.

Proweniencja: 1) „mgr Johannes Czobczicz (k. 280). 2) Bibliotheca Parochialis Ecclesiae s. Jacobi Nissae 1681, z. 25.

Sygnatura dawna: XXXIV, 29.

Nr 43 n. Lyra super epistolas Pauli.

Łac., 1469 r. k., 357, 32,5 × 22,5 cm, pap.

1. K. 2. „Semen cecidit in Terram bonam et ortum fecit”.

K. 11. „Scriptum Anno Domini 1469” — data ta podana też na karcie 2.

K. 11. „Sequuntur Sermones”.

K. 22. „Scriptum et finitum 1469”.

K. 25. Scriptum 1469.

K. 26. Incipit Collectio sive introitus de epistolis beati Pauli apostoli Rubrica.

K. 1. 26r.—249v. Lyra super Epistolas s. Pauli. „Explicit postilla... ad hebreos”, „Explicunt expositiones super epistolas Pauli apostoli, Quas Nicolaus de Vilsegk scripsit. Laudet deus”. Po alfabetycznym spisie treści następuje „Et sic finis huius operis”.

2. K. 253r.—262r. Incipit liber beati Augustini de vita christiana (finitus est liber sancti Augustini de vita christiana in die sabbati undecim milia virginum).

3. K. 262r.—279v. Sequuntur Synonima beati Ysidori (Explicunt Synonima magistri Isidori Archiepiscopi).

4. K. 279v.—350r. Sequitur Liber primus Beati Ysidori de summo bono (finitus est liber Ysidori de summo bono per manus Nicolai feria tertia post conceptionis Marie virginis sub anno domini quadringentesimo LXIX).

K. 250—252, 350v—355 — czyste.

Na wewnętrznej stronie okładki napis: „Lyra super epistolam, Augustinus de vita christiana, Ysidorus de summo bono ...”

K. 353, 355.

K. 240. Głowa wołu z krzyżem. Filigran (głowa wołu, między rogami korona kwiatu, zwisa pręt, dwa poprzeczne, trójkąt i trzy punkty).

Oprawa: deska i skóra, tłoczenie w formie geometrycznych wzorów, karty ochronne pergaminowe, tekst: „quo rex die septima. lugeret daniellem”. „doce me iustificaciones tuas...”.

Proweniencja: 1) „Magistri Martini Lessner Canonici Nissensis”. 2) Bibliotheca Parochialis Ecclesiae s. Jacobi Nissae 1681. z. VI.

Sygnatura dawna: XXV, 20.

Literatura: Aland s. 48.

III. REKOPISY ZAGINIONE W 1945 R.

Nr 96. Biblia Latina.

Lac., 1429 r., *perg.*

„Anno Domini MCCCCXXIX finitum est vetus et novum Testamentum per manus Blasii de Domaslicz sabbato proximo ante festum Prisce” (15 stycznia). Adnotacja ta podana jest na końcu tekstu Starego Testamentu.

Literatura: Aland s. 48.

Nr 137. Lectiones et Evangelia.

Lac., XV w., k. 97, 24,6 × 20 cm, *perg.*

K. 1 ochronna, k. 96—97 — czyste.

Literatura: Aland s. 48.

W czasie drugiej wojny światowej kodeks był ewakuowany do Strzelina i tam zaginął.

Nr 410. Ad aetatem, qua Liber Sapientiae conscriptus sit, exploranda argumenta.

Praca nagrodzona przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego.

Proweniencja: Geschenk von H. Doz. Dr B. Altaner Breslau.

DE MANUSCRIPTIS CODICIBUS SACRAM SCRIPTURAM EIUSQUE EXEGESIM
ILLUSTRANTIBUS IN BIBLIOTHECA CAPITULARI VRATISLAVIAE ASSERVATIS

Summariu m

Quamquam opportunum necessariumque esse disserebatur, ut codices ad Sacras Litteras eiusque exegesim spectantes compararentur, tamen praestantiora rem in posterum detrudebant.

Quo facilius autem viros doctos eidem rei cognoscendae deditos doceam et certiores reddam, praebeo hoc in commentario collationem codicum, qui ad Scripturam Sacram eiusque explicationes, tum ad alia id generis opera, eadem in Bibliotheca referuntur.

Quae collatio praecipue duobus ordinibus manuscriptorum Bibliothecae Capitularis constat, id est tum aliquibus codicibus Capituli Vratislaviensis acceptis ab episcopis, praelatis, canonicis, rarius ab aliis personis, tum voluminibus Bibliothecae olim Collegialis ecclesiae s. Iacobi Nyssae, eidem Capitulari Bibliothecae ascitis. Primo ordine codices Capituli cathedralis Vratislaviae, secundo ordine codices Capituli collegialis Nyssae, tertio ordine codices, qui saeviente bello ann. 1939—1945 perierunt, descripti sunt.